

1

MÕÖDAME VEETASET

Asud kuivendatud Saiasoo servas, kus on kaevandatud turvast. Selleks, et leevendada kuivenduse jätkuvat mõju ning hoida vett kauem soos, ehitatakse Saiasohu turbast veetõkkeid ehk paise.

Siia kraavi on ehitatud eriline veetõke – kolm-nurkne ülevoolupais. See tähendab, et kui veetase tõuseb kraavis soovitud kõrgemale, voolab vesi tõkkest üle ja mööda kraavi edasi. Nõnda jääb veetase Saiasoo taastumiseks sobivale kõrgusele. Ülevoolupaisu juures on näha ka mõõdulatt, mille abil saab mõõta veetaset kraavis. Mõõtmine aitab teadlastel hinnata soo taastumise kiirust ning ulatust.

**OLE HARRASTUSTEADLANE
JA AITA TEADLASI!**

**Skaneeri QR-kood, loe ekraanilt juhust,
sisesta ja saada vaatlusandmed.**

2

KAS KIILE NÄED?

Jalutad praegu mööda Kuivaraba teed, kus jalutusrada katab lausa asfalt. Päikesepaistel tõuseb siin temperatuur ümbritsevast kõrgemale. Kui soo tasapisi taastub, saab sellest tõenäoliselt mitmesuguste tiivuliste putukate meelispaik. Eriti armastavad kõrgsoid ehk rabasid kiilid, keda võib siin hulgaliselt kohata.

Kiilid, kes püüavad lennult toiduks teisi putukaid, on neist kõige kiiremad: kiilide lennukiirus võib ületada isegi 50 km/h.

Vaata rahulikult ringi – kas märkad mõnd kiili?

Teadlased uurivad, kuidas soo taastamine mõjutab kiilide arvukust.

MUST-LOIGUKIIL

HARILIK
VESIKIIL

**OLE HARRASTUSTEADLANE
JA AITA TEADLASI!**

Skaneeri QR-kood, loe ekraanilt juhust, sisesta ja saada vaatlusandmed.

3.¹

TEEME SOOST FOTO

Kui jääsoos tõstetakse veetaset, hakkab taimestik muutuma: vahetuvad taimeliigid ning teiseneb maastiku üldine ilme.

Sellised muutused võtavad aega aastakümneid. Muutusi aitavad mõista eri aegadel tehtud aero- ja satelliitfotod, aga oma silm on siiski kuningas, sest mõni muutus ilmneb alles lähemalt vaadates.

Saadetud fotodest tekkiv pildiseeria aitab teadlastel jälgida, kuidas muutub maastik taastuvas soos.

PILDISTA NII,
ET PALL JÄÄKS FOTO
KESKELE.

**OLE HARRASTUSTEADLANE
JA AITA TEADLASI!**

**Skaneeri QR-kood, loe ekraanilt juhust,
sisesta ja saada vaatlusandmed.**

3²

KAS TAIMESTIK HAKKAB MUUTUMA?

Kui liigid siit posti juurest pisut vasakule, märkad maapinnal kahes kohas valgeid ruute, mille sees kasvavad taimed. Neid ei ole sinna istutatud ega kuidagi lõksu püütud. Teadlased uurivad siin taimestikku: taime-
liike, nende katvust, kasvukiirust jpm. Kuna soos leidub sageli liike (nt turbasamblaid), kes mujal ei kasvagi, on nende ilmumine siia ruutudesse hea märk, et soo hakkabki taastuma.

Fotod taimeruutudest aitavad teadlastel jälgida taimestikus toimuvaid muutusi.

**OLE HARRASTUSTEADLANE
JA AITA TEADLASI!**

**Skaneeri QR-kood, loe ekraanilt juhust,
sisesta ja saada vaatlusandmed.**

3.

KAS VEETASE ERINEB?

Kuivendamata soos asub vesi soopinna lähedal. Kuivendatud aladel on veetase aga sügavamal. Kui vaatad siit teeservast natuke soo poole, märkad kahte kollase tipuga posti, üht pisut kõrgemal ja teist madalamal. Need on veemõõdukaevud, mille abil teadlased mõõdavad veetaseme sügavust turbas.

Vaata ja võrdle, kummas punktis on veetase madalamal või kõrgemal, ning edasta teadlastele vaatlusandmed.

**OLE HARRASTUSTEADLANE
JA AITA TEADLASI!**

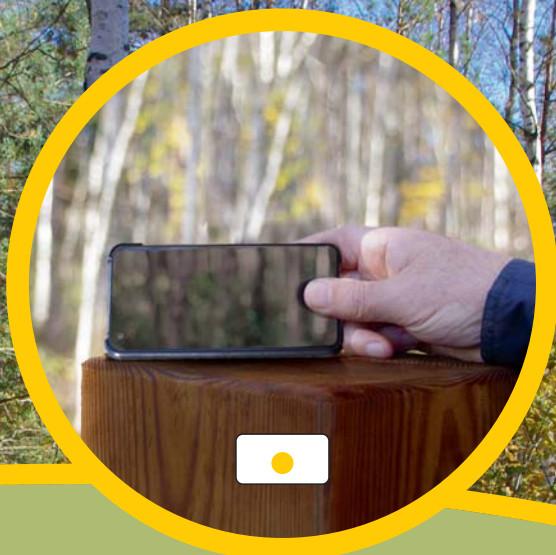
**Skaneeri QR-kood, loe ekraanilt juhust,
sisesta ja saada vaatlusandmed.**

4.¹

TEE PILT SOOST

Seisad turbavallil, mis tekkis aastakümneid tagasi, kui inimesed siia kaevandamise käigus turvast kuhjasid. Mingil põhjusel jäi see turbavall, mida kaevandajate kõnepruugis ka aunaks nimetatakse, ära vedamata. Nüüd katavad seda osaliselt taimed.

Ümbrusest pisut kõrgemal asuvalt turbavallilt on hea maastikku pildistada. Fotode abil saavad teadlased hinnata maastiku muutumist.

**OLE HARRASTUSTEADLANE
JA AITA TEADLASI!**

**Skaneeri QR-kood, loe ekraanilt juhust,
sisesta ja saada vaatlusandmed.**

4.²

KAS MÕNI LIND TEEB HÄÄLT?

Millised linnud valivad enda elupaigaks kuivendatud jääsoo, sõltub sellest, kas ja kui palju on jääsoos hakanud kasvama puid ja kui märg on maapind. Kui on kuivem, on ka puid rohkelt, mis meelitab pigem metsalinde. Taastamise käigus muutub maapind aga märjemaks, mets hõredamaks ning lähikonnas hakkavad kodu otsima soo- ja avamaastike linnud.

Loodame, et Saiasoo taastudes asub lagedamatele aladele elama kahlajaid, kes jalutavad meelsasti madalal vees, napsates pika nokaga toitu. Metsasemale alale asuvad elama tiivulised, kes soovivad vaenlase eest puude vahel ja okstel varjuda (nt teder).

Seepärast käivad teadlased siinset linnustikku vaatlemas.

**OLE HARRASTUSTEADLANE
JA AITA TEADLASI!**

Skaneeri QR-kood, loe ekraanilt juhust, sisesta ja saada vaatlusandmed.

5

MÄRKA KONNA

Kuivendatud soos on suur tuleoht. Seepärast rajatakse turbakaevandustesse sageli veevõtutiike. Üks selline asub sinu kõrval. Taolisi madalaid veekogusid armastavad ka konnad, kes on kahepaiksed: nad sünnivad vees, kuid suureks saades kolivad elama maapinnale.

Eestis elab 11 liiki kahepaikseid, kellest Saiasoos leidub viie liigi esindajaid. Siin tiigis sigivad neist raba- ja rohukonnad ning tähnikvesilikud. Kas teadsid, et isased rabakonnad värvuvad kevaditi emaste ligimeelitamiseks sinakashalliks?

Teadlased jälgivad siin, kas kahepaiksete arvukus tõuseb.

RABAKONN

TÄHNIK-
VESILIK

ROHUKONN

**OLE HARRASTUSTEADLANE
JA AITA TEADLASI!**

**Skaneeri QR-kood, loe ekraanilt juhust,
sisesta ja saada vaatlusandmed.**

6

KAS ROOMAJAID KOHTASID?

Eestis elab viis liiki roomajaid. Roomajate keha katab soomuseline pealiskiht, mida nad aeg-ajalt nagu vana sukka enda kehalt maha koorivad, või koorub vana nahk keha küljest lahti tükkidena – nagu meilgi, kui oleme liiga kauaks päikese kätte jäänud.

Kuna infoposti ümbritseb kuivendatud rabamets, armastavad siin elada rästikud ja arusisalikud. Jälgi hoolikalt, et sa neile peale ei astuks!

Sinu vaatlus annab teadlastele infot, kuidas roomajate käsi (või, noh, saba) käib.

RÄSTIK

ARU-
SISALIK

**OLE HARRASTUSTEADLANE
JA AITA TEADLASI!**

**Skaneeri QR-kood, loe ekraanilt juhust,
sisesta ja saada vaatlusandmed.**

7

KAS MASTIMÄNNID VÕI KÕVERIKUD PEDAJAD?

Asud Saiasoo rabametsas, kus puudest kasvavad eelkõige männid. Soo kuivendamise tõttu paiknevad puud siin tihedalt; nad on peenikesed, sirged ja ühtlase kõrgusega. Samas leidub ka vanu kõverikke mände, mis on märk kunagistest soisematest oludest. Selliseid puid armastavad putukad, seened ja samblikud. Maapinnal kasvavad siin metsas kas mustika- või pohlataimed. Veetaseme tõustes asenduvad need tasapisi sookailu ja murakataimedega, kuid männid jäävad.

Teadlased jälgivad, kuidas mets aja jooksul muutub.

**OLE HARRASTUSTEADLANE
JA AITA TEADLASI!**

**Skaneeri QR-kood, loe ekraanilt juhust,
sisesta ja saada vaatlusandmed.**